

IZ GERONTOLOŠKE LITERATURE

Sustainability factors in pension systems and links to life expectancy. V: The 2012 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the EU-27 Member States (2010-2060), European Commission (DG EC-FIN), Economic Policy Committee (AWG), str. 93-95.

PRIČAKOVANO TRAJANJE ŽIVLJENJA IN VZDRŽNOST POKOJNINSKIH SISTEMOV

Poročilo o staranju 2012, ki ga je letos izdala Evropska komisija, v poglavju o ekonomskih in proračunskih projekcijah¹ vsebuje tudi značilnosti pokojninskih sistemov v EU-27, med katerimi je zanimivo preoblikovanje pokojninskih sistemov nekaterih držav, ki so v svojo pokojninsko zakonodajo vključile upoštevanje pričakovanega trajanja življenja.

Nekaj držav članic je v luči preoblikovanja svojih pokojninskih sistemov v pokojninsko zakonodajo vključilo pričakovano trajanje življenja ob upokojitvi s 'faktorjem vzdržnosti' in drugimi 'redukcijskimi koeficienti'. To pomeni zmanjševanje pokojninskih pravic upokojenca po eni strani ter vzdržnost javnega pokojninskega sistema po drugi strani. Pričakuje se, da bodo ljudje imeli več pokojninskih pravic in boljše pokojnino s podaljševanjem upokojitvene starosti, če jim bodo razmere na trgu omogočale, da bodo delali dlje. Tabela 1 prikazuje države, ki so v svojih pokojninskih sistemih predvidele faktor vzdržnosti ter prilagajanje upokojitvene starosti pričakovanemu trajanju življenja.

Tabela 1. Faktor vzdržnosti pokojninskega sistema in povezava s pričakovanim trajanjem življenja

Država	Faktor vzdržnosti	Upokojitvena starost, prilagojena pričakovanemu trajanju življenja
Nemčija	X	
Finska	X	
Španija	X	X
Italija	X	X
Francija	X	
Latvija	X	
Poljska	X	
Švedska	X	
Norveška	X	
Portugalska	X	
Češka		X
Danska		X*
Grčija		X
Nizozemska		X**

* Glede na sklep parlamenta

** Ni vključena v pokojninske projekcije

Določanje višine pokojnine v nekaterih državah Evropske Unije

V Nemčiji se višina pokojnine določa z vrednostjo pokojninske točke, ki se usklajuje letno glede na rast plač in se nadalje usklajuje (večinoma navzdol) s faktorjem prispevka in faktorjem vzdržnosti, in sicer: *faktor prispevka* upošteva gibanje prispevne stopnje za obvezno in prostovoljno pokojninsko zavarovanje; *faktor vzdržnosti* pa upošteva razmerje med številom vplačevalcev v pokojninski sklad in številom upokojencev.

¹ Viri za pripravo tega poglavja: Evropska komisija, Evropski svet za plačila in informacije držav članic.

Na Finskem se od leta 2010 pokojnine usklajuje s *koeficientom pričakovanega trajanja življenja*, ki predstavlja razliko med pričakovanim trajanjem življenja v starosti 62 let v letu upokojitve ter izhodiščnim letom 2009.

Španija namerava od leta 2027 naprej višino pokojnine ob upokojitvi usklajevati s pričakovanim trajanjem življenja vsakih pet let (v starosti 67 let), medtem ko pa podaljševanje upokojitvene starosti glede na pričakovano trajanje življenja ni vključeno v njihove projekcije.

V Italiji se na osnovi pokojninske sheme z nominalno določenimi prispevki (NDC) višina pokojnine določa z zmnožkom vrednosti vseživljenjskega prispevka, usklajenega z nominalno rastjo bruto domačega proizvoda (petletno geometrijsko povprečje), in *transformacijskega koeficienta*, tj. izračuna, ki temelji na verjetnosti smrti, verjetnosti, da po zavarovancu ostane vdovec ali vdova, ter povprečnega števila let prejemanja pokojnine preživelega. Višina pokojnine je premo sorazmerna s prispevno stopnjo in upokojitveno starostjo. Sedaj so na voljo transformacijski koeficienti za starostno obdobje 57–65 let, leta 2013 pa se bo zgornja meja upokojitvene starosti pomaknila na 70 let, medtem ko bo za nižjo (ob invalidski upokojitvi) ali višjo upokojitveno starost veljal najnižji oziroma najvišji transformacijski koeficient. Ta koeficient se posodablja vsake tri leta (od leta 2021 pa vsaki dve leti). *Prispevki in pogoji* za zgodnje ali starostno upokojevanje ter starostni dodatki se *indeksirajo z dolžino pričakovanega trajanja življenja v starosti 65 let*, ki jih zadnja tri leta izračunava nacionalni statistični urad. Indeksacija pričakovanega trajanja življenja naj bi se začela v letu 2013, nadaljnje indeksacije so predvidene vsake tri leta, od leta 2021 pa vsaki dve leti.

Francija: višina pokojnine v glavnem zasebnem sektorju (CNAVTS²) je delno odvisna od

² Caisse Nationale d'Assurance-Vieillesse des Travailleurs Salariés (CNAVTS) – Nacionalna zavarovalnica zaposlenih delavcev

koeficienta sorazmernosti 'Min (1,D/T)', kjer je D obdobje plačevanja prispevkov, T pa je referenčna dolžina. Pokojnina se sorazmerno zniža, če je $D < T$. Za posameznika, ki je rojen leta 1950 (in je bil leta 2010 star 60 let), znaša referenčna dolžina 40,5 leta, ki se *podaljšuje v skladu s pričakovanim trajanjem življenja*. Po srednjeročnih in dolgoročnih projekcijah bo treba za polno pokojnino plačevati prispevke 41,5 leta.

Latvija, Poljska, Švedska in Norveška: v teh državah temelji pokojninska shema na nominalno določenih prispevkih (NDC) na aktuarski osnovi. Ob upokojitvi se višina pokojnine izračunava tako, da se deli vrednost posameznikovega računa s *koeficientom, ki upošteva pričakovano trajanje življenja* na dan upokojitve. *Podaljševanje pričakovanega trajanja življenja znižuje višino pokojnine*, zato lahko posameznik ta negativni vpliv ublaži tako, da odloži svojo upokojitev. Švedski pokojninski sistem ne glede na demografske in ekonomske spremembe financira svoje obveznosti s fiksno prispevno stopnjo in fiksnimi pravili izračunavanja pokojnin. To omogoča *mehanizem samodejne izravnave*, ki se vzpostavi, kadar so kratkoročne obveznosti sistema večje od izračunanih. V tem primeru se indeksacija zniža, dokler se ponovno ne vzpostavi finančna stabilnost sistema.

Portugalska s faktorjem vzdržnosti pokojninskega sistema usklajuje pokojnine glede na spreminjanje pričakovanega trajanja življenja v starosti 65 let v letu 2006 ter s kazalnikom, ki ga uporablja nacionalni statistični urad v letu pred upokojitvijo. To razmerje velja za nove starostne pokojnine od leta 2008 in se letno posodablja.

Na Češkem se posameznikom, rojenim po letu 1936, podaljšuje zakonsko določena upokojitvena starost, ki se določi glede na rojstni datum. Po izenačitvi upokojitvene starosti po spolu se bo v primerjavi s prejšnjo generacijo zakonsko določena upokojitvena starost podaljšala za dva meseca.

Na **Danskem** začne veljati *sprememba zakonsko določene upokojitvene starosti glede na daljše pričakovano trajanje življenja* po 10 letih od sprejema v parlamentu. Projekcije temeljijo na predpostavki, da bo parlament potrdil podaljšanje upokojitveni starosti.³ V zakonodaji je zapisana posebna formula izračuna pokojninske starosti na osnovi povprečnega pričakovanega trajanja življenja 60-letnika. Spremembe upokojitvene starosti, ki temeljijo na zadnjem ugotovljenem pričakovanem trajanju življenja, se izračunavajo vsakih pet let.

Od leta 2021 naj bi se v **Grčiji** najnižja ter obvezna upokojitvena starost *usklajevala* vsake tri leta s *spremembami v pričakovanem trajanju življenja*. Ob prvi spremembi naj bi se upoštevalo obdobje 2010–2020.

Nizozemska bo leta 2020 podaljšala upokojitveno starost za državno starostno pokojnino (AOW) s 65 na 66 let in se bo *usklajevala* s pričakovanim trajanjem življenja. Enaka starost bo veljala tudi za poklicne pokojnine, ki se bodo izračunavale po enaki formuli kot za prvi pokojninski steber.⁴

Ksenija Saražin Klemenčič

Woolf Anthony D. in Åkesson Kristina (2003). *Preventing fractures in elderly people*. V: *British medical journal*, letnik 327, št. 7406, str. 89-95. Dostopno na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1126451/> (sprejem 12. 9. 2011).

PREPREČEVANJE ZLOMOV PRI STAREJŠIH

Zlomi pri starejših so pomembna javnozdravstvena tema, še posebej, ker se pojavnost zlomov z leti večja, pa tudi populacija starejših iz leta v leto narašča. V Veliki Britaniji pride letno do 310.000

zlomov pri starejši populaciji, kar za seboj potegne vrto glave denarne vsote (2,4 milijarde evrov). Največ povpraševanja po zdravstvenih in socialnih oblikah pomoči predstavljajo zlomi kolka in z njimi povezana večja umrljivost, dolgoročna nezmožnost za samooskrbo in izguba neodvisnosti. Z večjo obolevnostjo in umrljivostjo pa so povezani tudi, sicer manj pogosti, zlomi vretenc.

Do leta 2025 naj bi v Evropi živelo vsaj 25 % ljudi, starejših od 65 let. Povprečna starost žensk, ki doživijo zlom kolka, znaša 81 let. Za ženske nad 80. letom pa se v Veliki Britaniji predvideva še dodatna življenjska doba 8,7 let, zato imajo lahko tudi starejše ženske znatno korist od preventive zlomov.

Zlomi se pri starejši populaciji zgodijo zaradi krhkosti kosti. Zlomi kolka so v 90 % posledica padca, tveganje za padec pa z leti narašča. Približno tretjina starejših od 65 let pade vsaj enkrat letno. 1 % padcev pri ženskah pa se konča z zlomom kolka. Ali pride do zloma, je odvisno od trdote kosti in jakosti udarca. Trdnost kosti je odvisna od mineralne gostote, tveganje za zlom pa narašča premo sorazmerno z upadom le-te. Strategije za preventivo zlomov pri starejših morajo tako zagotoviti maksimalno možno trdoto kosti, zmanjšati tveganje za padce in zmanjšati poškodbe, povezane s padci.

V primerjavi z mlajšo žensko je 70 let stara ženska petkrat bolj ogrožena za zlom kolka, pri njej pa je tudi trikrat večje tveganje za katerikoli zlom.

Znotraj populacije starejših obstaja skupina ljudi, pri katerih je tveganje za zlom še večje kot pri sovrstnikih. Ta skupina ima manjšo gostoto kosti ali večje tveganje za padce ali oboje skupaj.

Dejavniki tveganja za izgubo kostne mase, osteoporozo in zlome pri starejših so naslednji:

- starost nad 75 let,
- ženski spol,
- zlomi v preteklosti,
- radiološki kazalniki zmanjšane gostote kosti, deformacije vretenc ali oboje,

³ Če pa parlament ne bi potrdil podaljšanja upokojitvene starosti na osnovi pričakovanega daljšega trajanja življenja, bi v danskih projekcijah prišlo do prenizkega vrednotenja javnih izdatkov za pokojnine.

⁴ Pokojninska reforma je bila uzakonjena po opravljenih projekcijah upokojevanja.